

QORTI TAL-MAGISTRATI (MALTA)
MAGISTRAT
DR RACHEL MONTEBELLO B.A. LL.D.

Rikors Numru: 163/2022 RM

Atlantis Sails Limited (C 41054)

-Vs-

The Yacht Shop Limited (C 58195)

Illum, 7 ta' Marzu 2024

Il-Qorti,

Rat ir-Rikors ipprezentat mis-socjeta' attrici fir-Registru fit-2 ta' Awwissu 2022 fejn talbet illi jigi dikjarat li s-socjeta' konvenuta The Yacht Shop Limited hija debitrice taghha fl-ammont ta' €12,165.80 /jew somma oħra verjuri għas-servizzi rezi (xogħolijiet ta' upholstery u interiors) fuq id-dgħajsa '*Robadapazzi*' kif jirriżulta mid-delivery note annessa Dok X1 u wkoll mill-invoices annessi bhala Dok A1 u Dok A2 mal-ittra ufficjali Dok X2 u tigi kkundannata thallasha s-somma ta' €12,165.80 u/jew somma verjuri, bl-imghaxijiet legali kummercjali sal-pagament effettiv, inkluz bl-ispejjez ta' dan l-avviz u tal-ittra ufficjali fl-ismijiet '*Atlantis Sails Limited vs The Yacht Shop Limited*' (ittra numru 1696/2022, kopja annessa Dok X2) kontra is-socjeta' intimata liema socjeta' intimata hija minn issa ngunta in subizzjoni.

Rat ir-Risposta pprezentata minn The Yacht Shop Limited fir-Registru fil-31 ta' Awwissu 2022 fejn eċċepiet:-

“1. *Illi preliminarjament, is-somma pretiża mis-soċjeta' rikorrenti hija żbaljata għaliex il-fattura mmarkata bħala 'Dok A2' annessa mar-rikors promotor tħallset mis-soċjeta' intimata fl-intier tagħha hekk kif tixhed il-prova ta' pagament hawn annessa u mmarkata bħala Dok YS 1;*

2. *Illi mingħajr preġudizzju għas-suespost, l-ammont pretiż rimanenti eżebit permezz tal-fattura mmarkata 'Dok A1' fir-rikors promotor m'għandux jithallas mis-soċjeta' intimata stante ftehim bejn il-partijiet li din il-fattura għandha tiġi riveduta bejn is-soċjeta' rikorrenti u sid id-dgħajsa in kwistojni;*

3. *Illi mingħajr preġudizzju għas-suespost, it-talbiet tas-soċjeta' rikorrenti huma infondati kemm fil-fatt kif ukoll fid-dritt stante illi x-xogħolijiet li saru mis-soċjeta' attriċi twettqu b'mod delettantesk u b'nuqqas ta' sengħa u arti. Dawn in-nuqqasijiet ser jiġu spjegati aktar fid-dettal fil-mori tal-kawża;*

4. *Salv eċċezzjonijiet ulterjuri.*

Bl-ispejjeż”

Semgħet ix-xhieda ;

Rat il-provi u d-dokumenti kollha akkwiziti fl-atti;

Rat l-atti kollha;

Rat in-nota ta' sottomissjonijiet ipprezentat mis-soċjeta' attriċi fis-seduta tal-20 ta' Novembru 2023 kif awtorizzat;

Rat id-digriet tagħha tat-12 ta' Diċembru 2023 fejn laqgħet it-talba tas-soċjeta' konvenuta biex tressaq l-eċċezzjoni ulterjuri tal-preskrizzjoni u sospendiet il-prolazzjoni tas-sentenza;

Rat in-nota tas-soċjeta' konvenuta ppreżentata fit-18 ta' Diċembru 2023 fejn eċċepiet il-preskrizzjoni tal-azzjoni a tenur tal-artikolu 2149(a) tal-Kapitolu 16 tal-Liġijiet ta' Malta;

Semgħet it-trattazzjoni orali tal-abbli avukati tal-partijiet dwar l-eċċezzjoni tal-preskrizzjoni fis-seduta tat-22 ta' Jannar 2024;

Rat in-nota ta' sottomissjonijiet ippreżentata mis-soċjeta' konvenuta fis-26 ta' Frar 2024 kif awtorizzat fis-seduta tat-22 ta' Jannar 2024;

Rat illi l-kawża kienet imħollija għal-lum għas-sentenza;

Ikkunsidrat;

Illi din hija azzjoni għall-ħlas ta' somma dovuta fuq appalt konsistenti f'xogħol ta' tapizzerija fuq l-intern kif ukoll l-estern tal-opra tal-baħar bl-isem *Roba da pazzi*. Il-ftehim tal-appalt sar bejn is-soċjeta' attriċi li hija l-kuntrattur, u l-appaltant is-soċjeta' konvenuta, li kienet giet kuntrattata oriġinarjament mis-sidien tal-opra tal-baħar biex isir ix-xogħol meħtieġ. Dwar dan m'hemmx kontroversja¹. In-negozjati preliminari wkoll kienu saru bejn iż-żewġ kumpanniji kontendenti mingħajr l-involviment dirett tas-sidien tal-opra tal-baħar, iżda l-ftehim dwar l-appalt ma kienx sar bil-mitkub. Inħarġu żewġ fatturi għall-ħlas tal-appalt, it-tnejn datati 2 ta' Awwissu 2021 (Dok. A1 u Dok. A2), fis-somma ta' €6,808.60 u s-somma ta' €5,357.20 rispettivament.

Illi s-soċjeta' konvenuta laqgħet għall-azzjoni bl-eċċezzjoni tal-preskrizzjoni kif maħsub fl-artikolu 2149(a) tal-Kap. 16.

¹¹ Ara xhieda ta' Adrian Montanaro, 3 ta' Mejju 2023, u wkoll xhieda ta' Karl Borg tat-23 ta' Jannar 2023.

Jinsab paċifikament ritenut² illi meta l-konvenut jeċċepixxi l-preskrizzjoni, il-Qorti qabel xejn trid teżamina jekk il-preskrizzjoni eċċepita hijiex opponibbli għat-talba u għall-azzjoni kif imfassla u, f'kaz affermattiv, għandha tipproċedi biex tiddetermina d-data li minnha għandu jitqies li dak it-terminu preskrittiv beda jiddekorri (jekk il-preskrizzjoni m'hijiex altrimenti sospiża ai termini tal-artikoli 2123 *et seq.* tal-Kodici Civili) kif ukoll jekk dak it-terminu, jekk iddekorra, ġiex interrott għal motiv dedott mill-parti kontra min giet sollevata l-eċċezzjoni.

Jinsab ukoll assodat illi meta l-Qorti tiddetermina li l-preskrizzjoni partikolari eċċepita mill-konvenut, m'hijiex dik applikabbli għall-azzjoni, m'huwiex komputu tagħha li tindaga u tistabbilixxi hija stess liem'hija l-preskrizzjoni applikabbli, għaliex huwa vjetat it-tqanqil u applikazzjoni *ex officio* mill-Qorti tal-preskrizzjoni³. In-natura odjuza tal-eċċezzjoni tesigi wkoll li tingħata interpretazzjoni u tifsira restrittiva tal-eċċezzjoni, b'mod illi kull dubju dwar l-applikabbilita` taż-żmien preskrittiv minn dak li jirriżulta mill-atti, għandu jmur kontra l-eċċipjenti tal-preskrizzjoni.

Għalhekk il-Qorti sejra tibda biex tistħarreg l-applikabbilita' o meno tal-preskrizzjoni eċċepita mis-soċjeta' konvenuta a tenur tal-artikolu 2149(a) tal-Kodici Ċivili.

L-insenjament paċifiku in materja jirritjeni illi l-preskrizzjoni stabbilita fil-każ tal-artikolu 2149(a):-

*“... .. il-preskrizzjoni tirriferixxi għall-krediti ta' dawk li fihom tkun prevalenti l-karattru ta' spekulaturi, u li, aktar minn opra, jipprestaw xoghol ('opus') minghajr distinzjoni in rigward tan-natura tax-xoghlijiet u minghajr qies ta' l-importanza tas-somministrazzjonijiet.”*⁴

² **Fenech Plant Hire Limited vs P. Montebello** – Qorti tal-Appell (Sede Inferjuri), deciza 13 ta' Marzu 2009.

³ Artikolu 2111 tal-Kodici Civili.

⁴ **Evan Balzan vs Mary Grace Farrugia**, *supra*.

Fis-sentenza riportata f'Vol. XXXVIII P. III p. 710⁵ gie emfasizzat illi l-preskrizzjoni taht l-artikolu 2149(a) tal-Kap. 16 tapplika ghal-*locatio operis* li biha l-imprenditur jobbliga ruhu li jaghti, mhux ix-xoghol, izda l-prodott tax-xoghol, “*meta l-lokazzjoni d' opera tkun konnessa ma' organizzazzjoni ta' mezzi tecnici li timprimi lil-lokazzjoni l-karattru ta' att oggettivament kummercjali.*”

Fil-fehma tal-Qorti, f'dan il-kaz huwa evidenti li t-talba tas-soċjeta` attriċi m'hijiex semplicement għall-ħlas ta' kreditu għall-prestazzjoni tal-opra tagħha. Jirriżulta b'mod evidenti mill-provi proċesswali li s-soċjeta' attriċi giet ikkommissjonata mhux biss biex tippresta xoghol ta' tapizzerija, izda wkoll tipprowdi il-materjal għat-twettiq ta' dan l-appalt. Konsgwentement, jidher li l-eċċezzjoni eċċepita hija opponibbli għall-fattispeċje tal-azzjoni għall-ħlas esperita mis-soċjeta' attriċi.

Izda hawnhekk il-Qorti tqis li qabel tibda tindaga iktar fil-fond fis-siwi tal-eċċezzjoni tal-preskrizzjoni, għandu jiġi osservat illi huwa paċifiku in materja tal-preskrizzjoni tal-azzjoni, illi jeżistu sitwazzjonijiet fejn il-preskrizzjoni eċċepita ma jibqagħlha l-ebda valur meta din takkompanja eċċezzjoni ohra li magħha hija inkompatibbli. Il-Qorti tagħna ilhom konsistentement iqisu illi l-azzjoni tal-kreditur ma tibqax opponibbli bl-eċċezzjoni tal-preskrizzjoni, jekk id-debitur, billi jassumi ċertu linja ta' difiża, ipogġi ruhu fi stat ta' fatt li jirrendi inkompatibbli l-pożizzjoni ġuridika tiegħu mal-presupposti tal-istitut tal-preskrizzjoni.

*“Dan jigri, tipikament, fejn l-attitudni tad-debitur ma tkunx dik tad-difiża tal-ineżistenza tad-debitu jew tac-cahda tad-dritt u l-azzjoni tal-attur, izda tas-sempliċi kontestazzjoni tal-ammont jew ahjar kif jinghad f'din il-kawza il-quantum huwa esagerat. Konformement bhal fil-kaz tal-eċċezzjoni tal-kompensazzjoni, eccezzjoni konsimili timporta rikonzjazzjoni tad-dejn u dan ir-rikonoxximent jinterrompi l-preskrizzjoni, u jimporta wkoll rinunzja għall-preskrizzjoni li tkun gja kompjuta.”*⁶

⁵ Citata fis-sentenza **Langdale Limited vs Jon David Limited** deciza (Appell.Inferjuri) fit-3 ta' Novembru 2005.

⁶ Vide **Peter Busuttil vs Public Broadcasting Services Limited**, deciza fit-28 ta' April 2004 mill-Qorti tal-Appell, Sede Inferjuri.

Fis-sistema legali lokali huwa rikonoxxut illi l-eċċezzjoni tal-preskrizzjoni hija kompatibbli biss mal-eċċezzjoni tal-ineżistenza totali tad-debitu. Fis-sentenza appena ċitata (**Busuttil v. Public Broadcasting Services Limited**), il-Qorti għamlet riferenza għat-Troplong (“*Prescrizione*” No. 67) illi fisser li:-

“... .. *quando il debitore senza negare in sostanza di essere tale, si limita a discutere ed impugnare l’ammontare dovuto, vi ha rinunzia tacita alla prescrizione*”.

Fil-fehma tal-Qorti, it-tielet eċċezzjoni tas-soċjeta’ konvenuta fir-Risposta tagħha, illi x-xogħol mertu tal-kreditu pretiż ma sarx skont is-sengħa u l-arti, timplika rikonoxximent li jeżisti xi xejra ta’ ammont dovut lill-kreditur, għad illi mhux fl-ammont reklammat minnu fl-azzjoni għall-ħlas. Il-Qorti tifhem illi din ix-xorta ta’ eċċezzjoni hija inkompatibbli u irrikonċiljabbli mal-eċċezzjoni tal-preskrizzjoni għaliex timporta rikonoxximent ta’ xi forma ta’ kreditu.

Jingħad ukoll illi l-insenjament in materja huwa paċifiku fis-sens illi l-konvenut huwa prekluz mill-jeċċepixxi l-preskrizzjoni meta jiddikjara li ma jkunx għadu ħallas il-prezz shiħ.

Fir-rigward, il-Qorti tal-Appell f’sentenza riċenti⁷, fisser hekk:-

“*L-eċċezzjoni tal-preskrizzjoni estintiva tipprezumi ħlas [ara sentenza tal-Prim’Awla fil-kawza **Vincenzo Chircop vs Simeone Azzopardi** deciza mill-Qorti tal-Appell (Superjuri) fil-25 ta’ Frar 1920 (Vol. XXIV.i.373)2], cjoe’ l-estinzjoni tal-obbligazzjoni.*

... ..

*Fil-fehma tal-qorti b’dan il-kliem l-appellat ikkonferma li **ma ħallasx il-kera**. Fis-sentenza **Vincenzo Chircop vs Simeone Azzopardi** (25 ta’ Frar, 1920, Volum*

⁷ Sede Inferjuri: **Burmarrad Commercials Limited vs Claude Camilleri**, deciza 29 ta’ Lulju 2016.

XXIV.i.373), intqal:- ‘che il convenuto ha confessato di non aver pagato fitto e quindi avendo confessato di non aver pagato, egli e’ precluso dal poter eccepire la prescrizione quinquennale che egli oppone, la quale e’ prescrizione presuntiva di pagamento ed e’ inconciliabile colla confessione di non aver pagato...’

... ..

Id-dikjarazzjoni tal-appellant li ma hallasx, m’hijiex kompatibbli mal-eccezzjoni tal-preskrizzjoni estintiva kontemplata fl-Artikoli 2147, 2148, 2149, 2156 u 2157 tal-Kodici Civili li jipprezzumu l-hlas. Dak li japplika fil-kaz fejn id-debitur jinghata l-gurament (Artikolu 2160 tal-Kodici Civili), il-qorti ma tarax ghalfejn m’ghandux japplika wkoll fejn id-debitur jixhed minn jeddu.

*L-ghoti ta’ raguni ghalfejn ma sarx il-hlas, mhuwiex rilevanti. Fis-sentenza **Zammit and Cachia Trading Co. Ltd et vs Mizzi**, deciza minn din il-Qorti fis-7 ta’ Dicembru 2005, intqal: ““Il-konvenut ex confassis jammetti li huwa ma hallasx u offra l-ispjegazzjoni tieghu ghal dan in-nuqqas ta’ pagament, allavolja ma ntalbet ebda raguni minghandu dwar dan. Biex wiehed jissellef mis-sentenza fl-ismijiet “**Dr. Toni Abela nomine - vs - Maurice Vassallo**”, Appell, 19 ta’ Mejju 2000, “li kieku l-konvenut xehed li m’ghandux jaghti flus lill-attur nomine u lanqas jiftakar li ghandu jaghtih, u waqaf hemm bla htiega ta’ spjegazzjoni ulterjuri, allura l-eccezzjoni tieghu kienet certament tregi imma hawn si tratta ta’ persuna li qeghda tistqarr bic-car bil-gurament taghha li ma hallsitx. Kwindi lanqas hu kaz li l-konvenut ‘ma jiftakarx’ li ghandu jaghti xi haga ghax hu jiftakar li ma hallas qatt”.*

Il-Qorti tista’ għalhekk tieqaf hawn fl-indaġni tagħha dwar l-eccezzjoni tal-preskrizzjoni iżda biex tiegħu spunt mill-bran li ġie appena citat, tħoss li għandu jigi osservat ukoll illi fi kwalsiasi każ, il-preskrizzjoni eccepita ma jistax ikollha effett għaliex is-soċjeta’ konvenuta evidentement naqset milli timxi skont id-dispost tal-artikolu 2160 tal-Kap. 16. Fil-fatt, id-direttur Mark Darmanin Kissaun, l-uniku rappreżentant legali tas-soċjeta’ konvenuta li xehed f’din il-kawża, imkien ma ddikjara minn jeddu waqt il-kawża li s-soċjeta’ konventua m’hijiex debitur jew li ma jiftakarx jekk il-ħaġa ġietx imħallsa.

Għaldaqstant, l-eċċezzjoni tal-preskrizzjoni m'hijiex tajba u sejra tiġi miċħuda.

Ikkunsidrat;

Illi s-soċjeta' konvenuta tikkontendi fl-ewwel lok li s-somma pretiża hija “*zbaljata*” għaliex il-fattura ‘Dok. A2’⁸ li nħarġet fit-2 ta’ Awwissu 2022 fis-somma ta’ €5,357.20, tħallset *in toto* permezz ta’ trasferiment bankarju (Dok. Y1) fit-3 ta’ Awwissu 2022. Mill-provi proċesswali jirriżulta illi dan il-pagament tassew ġie effettwat lis-soċjeta’ attriċi u jirriżulta li dan sar bil-ħsieb espress li jopera bħala estinzjoni tal-obbligazzjoni tal-ħlas, għaliex fil-korrispondenza li akkumpanjat l-istruzzjonijiet biex isir dan il-pagament, intqal espressament li l-pagament qed isir a saldu l-prezz tax-xogħolijiet eżegwiti fuq l-opra tal-baħar Robadapazzi “*This payment is a full and final settlement for works carried out on Roba Da Pazzi*”⁹.

Madanakollu, jirriżulta wkoll illi dan il-pagament ġie rifjutat mis-soċjeta’ attriċi¹⁰ li ma aċċettatux bħala pagament a saldu għaliex ma kien intlaħaq ebda ftehim fir-rigward¹¹, u baqgħet tinsisti wkoll għall-ħlas tal-fattura l-oħra (21ASI:08-508) fis-somma ta’ €6,808.60. Fil-fatt, il-pagament fis-somma ta’ €5,357.20 sar l-għada li ġiet istitwita l-azzjoni odjerna għall-ħlas tas-somma globali ta’ €12,165.80 u mhux kontestat illi in segwitu, is-soċjeta’ attriċi raddet lura l-pagament fis-somma ta’ €5,357.20 lis-soċjeta’ konvenuta permezz ta’ trasferiment bankarju li sar fl-4 ta’ Ottubru 2022. Kemm hu hekk, dan l-istess ammont ġie eventwalment depożitat mis-soċjeta’ konvenuta taħt l-awtorita’ tal-Qorti permezz ta’ ċedola ta depożitu pprezentat fis-27 ta’ Ottubru 2022¹².

⁸ Pagna 6 tal-atti tal-kawża.

⁹ Ara l-korrispondenza elettronika li ntbagħtet internament mill-manager tas-soċjeta’ konvenuta dwar dan il-pagament, f’liema korrispondenza ġiet ikkupjata s-soċjeta’ attriċi (Dok. X7), fejn ingħataw struzzjonijiet biex dan il-ħlas isir a saldu.

¹⁰ Ara email Dok. X9 tat-23 ta’ Settembru 2022.

¹¹ Ara email Dok. X8, fejn is-soċjeta’ attriċi insistiet fuq il-pagament dovut ukoll fuq il-fattura 21ASI:08-508.

¹² Ara Dok. KB6.

Minn dan huwa evidenti li s-soċjeta' attriċi qatt ma aċċettat il-pagament li sar espressament dikjaratament a saldu tal-pretensjonijiet tagħha u għaldaqstant, jirriżulta l-ewwel eċċezzjoni hija hażina u għandha tiġi miċhuda.

Ikkunsidrat;

Illi fit-tieni eċċezzjoni fir-Risposta tagħha, is-soċjeta' konvenuta tikkontendi li l-ammont rimanenti, skont il-fattura 'Dok. A1', ma għandux jithallas għaliex il-partijiet kienu ftiehem li l-fattura kellha tiġi riveduta bejn is-soċjeta' attriċi u s-sid tad-dgħajsa li kien l-oġġett tal-appalt.

Il-Qorti tibda biex tosserva illi kif diġa' ġie stabbilit iktar qabel, il-ftehim tal-appalt ġie konkluż bejn iż-żewġ partijiet kontendenti u s-sid tad-dgħajsa nnifsu xehed illi ma jafx lis-soċjeta' attriċi u qatt ma nnegozja magħha fir-rigward tal-appalt mertu tal-kawża.

Is-soċjeta' konvenuta tikkontendi illi minn skambju ta' korrisondenza elettronika li sar bejn Karl Borg u d-direttur tas-soċjeta' attriċi¹³, għandu jirriżulta illi l-pagament pretiż fuq il-fattura Dok. A2, fis-somma ta' €6,808.60 rappreżentanti l-prezz tat-tapizzerija esterna tad-dgħajsa, kellu jibqa' pendenti sakemm il-materja tiġi diksussa u deċiża mas-sid tad-dgħajsa u ssostni li l-kuntrattur u s-sid kellhom jiftiehem bejniethom dwar il-ħlas tal-bilanċ¹⁴.

Il-Qorti rat l-atti u l-provi u fehmet illi f'Awwissu 2021¹⁵ il-partijiet kienu ftiehem li s-soċjeta' konvenuta kellha thallas minnufih il-fattura rappreżentanti l-prezz tat-tapizzerija tal-intern tad-dgħajsa, filwaqt li l-fattura l-oħra rappreżentanti xogħolijiet oħrajn li ma kienux aċċettati mis-sid tad-dgħajsa, tiġi diskussa mal-klient tagħha. Madanakollu, ma jirriżultax li qatt saru xi diskussjonijiet direttament bejn il-klient tas-soċjeta' konvenuta u s-soċjeta' attriċi dwar il-ħlas tal-prezz tat-tapizzerija, tant illi Adrian Montanaro, is-sid tad-dgħajsa, fix-xhieda tiegħu mkien ma għamel riferenza

¹³ Dok. KB4, korrisondenza datata 23 ta' Frar 2022.

¹⁴ Ara xhieda ta' Karl Borg 24 ta' Lulju 2023.

¹⁵ Ara email datat 5 ta' Awwissu 2021, paġna 124, parti minn Dok. KB5.

għal xi laqgħa mat-tappizzar jew diskussjonijiet miegħu dwar il-ħlasijiet pretiżi għat-tapizzerija ta' ġewwa. Kemm hu hekk, hu xehed “*ma nafx min huma lil min qabbd*”¹⁶. Il-Qorti fehmet ukoll li hadd mill-addetti tas-soċjeta' konvenuta li xehdu f'din il-kawża¹⁷ ma kien prezenti għal xi laqgħa jew dikussjonijiet bejn il-kuntrattur u s-sid tad-dgħajsa fejn ġew diskussi l-ammonti bilanċjali pretiżi mis-soċjeta' attriċi rappreżentanti x-xogħol ta' tapizzerija interna fid-dgħajsa.

Huwa minnu li saret laqgħa fuq id-dgħajsa fil-preżenza tas-sid fejn ġew diskussi x-xogħolijiet li l-klient kien oġġezzjona dwarhom u għal din il-laqgħa kien hemm prezenti Daniel Galea id-direttur tas-soċjeta' attriċi¹⁸ iżda Daniel Galea ċaħad li kien iltaqa' mas-sid tad-dgħajsa u f'kull każ, l-atti huma kompletament sajma mill-prova li kien intlaħaq xi ftehim bejn is-sid tad-dgħajsa u s-soċjeta' attriċi dwar il-pagament o meno tal-ammont dovut fuq it-tapizzerija ta' ġewwa li ma sarx a sodisfazzjon tal-klient.

Għandu jingħad illi l-fatt waħdu illi s-soċjeta' attriċi setgħet aċċettat li tistenna sabiex tirċeivi l-pagament pretiż sakemm ix-xogħolijiet kontestati jiġu diskussi mas-sid tad-dgħajsa, mingħajr provi addizzjonali li juru konklussivament illi seħħet novazzjoni tal-obbligazzjoni tal-ħlas, ma jfissirx illi r-relazzjoni kontrattwali mas-soċjeta' konvenuta f'daqqa waħda ntemmet u jew inħolqot obbligazzjoni kuntrattwali ġdida bejn is-soċjeta' attriċi u s-sid tad-dgħajsa bl-obbligazzjoni tal-pagament jiġi aċċettat u merfugħ mill-istess sid minflok is-soċjeta' konvenuta. Għall-Qorti din m'hijiex prova kif imiss ta' bdil fil-persuna tad-debitur jew tal-estinzjoni xort'oħra tal-obbligazzjoni tas-soċjeta' konvenuta għall-ħlas tal-bilanċ tal-prezz tal-appalt. Ix-xhieda ta' Karl Borg innifsu jkompli jxejjen din l-allegazzjoni tas-soċjeta' konvenuta meta in kontro-eżami xehed: “*Żammejna pagament tat-tieni invoice on hold sakemm nithallsu mill-*

¹⁶ Xhieda tal-4 ta' Ottubru 2023.

¹⁷ Karl Borg, Alistair Gauci u Mark Darmanin Kissaun.

¹⁸ Ara xhieda ta' Daniel Galea; Dok. KB2; din il-laqgħa saret riferenza għaliha fl-email datat 6 ta' Settembru 2020 (paġna 85 tal-atti tal-kawża) u fl-email Dok. X5 paġna 38 tal-atti.

*owner ghaliex il-bqija, il-komplament tax-xogħol kollu gie mħallas, dik il-biċċa xogħol tal-external upholstery li ma giex aċċettata mill-owner”.*¹⁹

Fuq kollox, għandu jingħad ukoll illi l-fatt innifsu illi s-sid tad-dgħajsa ma aċċettax ix-xogħol u rrifjuta li jħallas lis-soċjeta’ konvenuta ma jeżonerax lill-istess soċjeta’ konvenuta mill-obbligu tal-ħlas tal-prezz tal-appalt lill-kuntrattur, diment li hija ma ġgibx provi sodisfaċjenti fl-azzjoni tal-kuntrattur għall-eżekuzzjoni tal-obbligazzjoni tal-ħlas, li tassew ix-xogħolijiet ma sarux jew ma tlestewx jew saru ħażin jew mhux skont is-sengħa u l-arti. Fil-fatt, dan hu l-mertu tat-tielet eċċezzjoni sollevata mis-soċjeta’ konvenuta fir-Risposta tagħha.

Ikkunsidrat;

Illi s-soċjeta’ konvenuta tikkontendi ulterjorment li x-xogħol eżegwit mill-kuntrattur ma sarx skont is-sengħa u l-arti.

Il-prinċipji regolanti in tema tal-kuntratt ta’ appalt fejn jiġi allegat li x-xogħol appaltat ikun difettuż jew ikun gie eżegwit ħażin, jemerġu minn eżami ħafif tal-ġurisprudenza in materja.

Fis-sentenza fl-ismijiet **Antonio Pisani vs Carmelo Debattista**, deċiża mill-Prim’Awla tal-Qorti Ċivili fit-8 ta’ Meju, 1958, gie affermat illi:-

“... jekk ix-xogħol li jifforma l-oġġett tal-appalt ma jkunx kollu lest, jew ma jkunx kollu esegwit skont is-sengħa, l-appaltatur mhux intitolat jippretendi l-ħlas tal-prezz stipulat in konsiderazzjoni ta’ dak ix-xogħol, għax meta x-xogħol li għalih gie pattwit prezz determinat ma jkunx kollu lest (jew mhux esegwit sewwa) l-appaltatur ma jistax jitlob il-ħlas, la kollu u lanqas parti minnu.”

Dan għaliex:-

¹⁹ Pagna 135 tal-atti tal-kawża.

“Min iwettaq bicca xogħol li għaliha jkun gie inkarigat għandu obbligu jagħti riżultat tajjeb u ta’ vantaġġ għall-klijent, u jekk jonqos li jagħti dan ir-riżultat, huwa jkun responsabbli għad-danni, u la jista’ jwahhal fl-ghodda, la fil-materjal li juza’, la fl-intromessjoni tal-klijent u lanqas fl-istat jew il-kundizzjoni tax-xogħol preparatorju li fuqu jkun irid iwettaq ix-xogħol tiegħu. L-appaltatur għandu obbligu li jwettaq xogħol li jagħti riżultat konformi mal-htigijiet tal-klijent, u għandu jirrifjuta jwettaq xogħol li jaf jew li messu kien jaf, mhux se jagħti riżultat utili.”²⁰

Fil-fatt, fis-sentenza fl-ismijiet **Pierre Darmanin v. Moira Agius**, deciza fis-6 ta’ Ottubru 2004, kien intqal hekk:-

*“... huwa dottrinalment u gurisprudenzjalment ricevut illi l-appaltatur għandu l-obbligu li jeżegwixxi x-xogħol lilu kommess fis-sens li huwa għandu l-obbligu wkoll li jara li dan ix-xogħol ikun sejjer isir utilment u mhux b’mod li l-quddiem juri difetti. “L’imprenditore ha l’obbligo di eseguire bene l’opera commessagli, secondo i dettami dell’arte sua, e deve prestare almeno una capacita` ordinaria” (**Kollez Vol XXVII pI p373**). Dan fis-sens li hu “għandu jggarantixxi l-bonta` tax-xogħol tiegħu” (**Kollez Vol XL pI p485**).”*

Minn dan l-insenjament jemerġi l-prinċipju fundamentali in materja tal-liġi tal-appalt li min iwettaq biċċa xogħol li għaliha jkun gie inkarigat, għandu obbligu jagħti riżultat tajjeb u ta’ vantaġġ għall-kommittent cioè` riżultat li huwa konformi mal-htigijiet tal-istess klijent u li jggarantixxi l-bonta` tax-xogħol tiegħu, b’dan illi jekk jonqos li jagħti dan ir-riżultat, huwa mhux biss ma jkunx intitolat jesigi l-ħlas izda jkun ukoll responsabbli għad-danni li jsegwu min-nuqqas ta’ dik l-eżekuzzjoni jew eżekuzzjoni hażina jew difettuża.

²⁰ **Coleiro Yacht Finishes Limited vs Easysell Kia (Malta) Limited**, deciza 9 ta’ Novembru 2012 mill-Qorti tal-Appell.

Mill-provi li għandha quddiemha l-Qorti, jirriżulta illi l-klient tas-soċjeta' konvenuta irrifjuta li jhallasha għax-xogħol ta' tapizzerija li sar fuq l-estern tad-dgħajsa li allegatament ma kienx sar skont id-diżinnji u l-istruzzjonijiet mogħtija. Fil-fatt is-soċjeta' konvenuta ssostni li hija ħallset lis-soċjeta' attriċi għax-xogħol ta' tapizzerija li sar fuq għewwa, iżda żammet lura l-pagament tal-fattura rappreżentanti l-prezz tax-xogħolijiet li saru fuq barra għaliex il-klient tagħha ma aċċettax ix-xogħol u rrifjuta li jhallasha.

Madankollu l-Qorti tosserva illi effettivament, meta fit-3 ta' Awwissu 2022 is-soċjeta' konvenuta ħallset is-somma ta' €5,357.20, kienet ħallset il-fattura rappreżentanti l-prezz tax-xogħol tat-tapizzerija fuq barra u mhux ta' għewwa li ma kienux kontestati. Fil-fatt, it-transazzjoni bankarja Dok. Y1 turi li hija ħallset, espressament, il-fattura "20ASI:08-508" filwaqt li fir-Risposta tagħha affermat li l-ammont pretiż fil-fattur Dok. A2, li hija l-istess fattura 20ASI:08-508, giet imħallsa fl-intier tagħha. In segwitu, is-soċjeta' konvenuta sostniet li ħallset din il-fattura bi żball għaliex riedet tħallas il-fattura 21ASI:08-508 fis-somma ta' €6,808.60 u fil-fatt, wara li s-somma ta' €5,357.20 giet rifiuża lilha mis-soċjeta' attriċi, għaddiet biex tiddepożita permezz ta' ċedola ta' depożitu addizzjonali, id-differenza bejn l-ammonti taż-żewġ fatturi biex b'kollox iddepożitat taħt l-awtorita' tal-Qorti s-somma totali ta' €6,808.60.

Il-Qorti rat l-atti. Minn eżami tax-xhieda u l-provi proċesswali fehmet illi l-lanjanzi jikkonċernaw ix-xogħol ta' tapizzerija ta' barra tad-dgħajsa u l-*console cover*. Jirriżulta illi l-klient tas-soċjeta' konvenuta, Adrian Montanaro, ilmenta li t-tapizzerija tas-sufanijiet ta' barra saret ħażin għaliex l-imħaded tad-dahar li għew istallati kienu wesgħin wisq meta mqabbel mal-parti mimduda li konsegwentement giet qasira wisq biex wiehed joqgħod komdu fuqha. Karl Borg, il-manager tas-soċjeta' konvenuta, xehed ukoll illi d-diżinni tas-sufanijiet saru ħażin, il-ħjata tat-tapizzerija kienet mgħawġa u l-kwalita' mhux tajba, oltre li l-kulur tat-tapizzerija ma qabilx mal-kulur li kien miftiehem mal-klient. Xehed ukoll illi x-xogħol appaltat ma sarx entro t-terminu pattwit. Imbagħad, minn eżami evidenza elettronika skambjata bejn il-partijiet jirriżulta wkoll illi s-soċjeta' konvenuta qiegħda ssostni wkoll li ma għandhiex tħallas

għal xogħolijiet żejda konsistenti f'injam (€90), foam (€1,290) u extra panels (€1,650) u guest cabin panels (€230) għaliex ma kienetx giet mgħarrfa preventivament dwar l-ispejjeż marbutin ma' dan ix-xogħol addizzjonali.

Izda l-Qorti tosserva illi Adrian Montanaro, il-klient tas-soċjeta' konvenuta, cioè' s-sid tad-dgħajsa, fiż-żewġ okkażżjonijiet li xehed quddiemha, ilmenta biss dwar it-tapizzerija tas-sufanijiet ta' barra għaliex kif ġia' msemmi, il-foam fil-parti l-wieqfa tagħhom kien oħxon wisq bir-rizultat li ċekken is-seat b'mod spoporzjonat. La semma xejn dwar il-console cover u lanqas ma lmenta dwar il-kulur jew id-diżinn tal-materjal tat-tapizzerija u mkien ma qal li l-prezzijiet mitluba għax-xogħol ta' tapizzerija kienu eċċessivi.

Mhux ippruvat kif imiss lanqas illi l-partijiet kienu ftiehem li l-appalt jitlesta fi żmien prefiss. Jekk kien hemm terminu pattwit li fih kellu jiġi eżegwit l-appalt²¹, jirriżulta li dan il-ftiehim sar bejn is-soċjeta' konvenuta u l-klient tagħha izda mhux ukoll mas-soċjeta' attriċi. Għalhekk, jekk tassew il-klient tas-soċjeta' konvenuta rrifjuta li jhallasha parti mill-prezz pattwit bejniethom għaliex deherlu li kien hemm dewmien li minħabba fih ma setax inizzel id-dgħajsa, dan ma hu ta' ebda konsegwenza għas-soċjeta' attriċi u ma jista' jkun ta' ebda preġudizzju għaliha. Għall-istess raġuni, huwa immaterjali wkoll il-fatt li l-klient tas-soċjeta' konvenuta aċċetta li jhallasha biss parti mill-prezz mitlub mis-soċjeta' attriċi²².

Kwantu għal-lanjanzi tas-soċjeta' konvenuta dwar l-injam żejjed, 'upholstery extra panels' u 'guest cabin panels', il-Qorti tosserva illi dawn l-items jiffurmaw parti mill-fattura 21ASI:08-508 fis-somma totali ta' €6,808.60, liema fattura giet eventwalment aċċettata u imħallsa speċifikament mis-soċjeta' konvenuta b'depożitu ġudizzjarju. Magħdud dan il-fatt illi kif rajna, il-klient tas-soċjeta' konvenuta, Adrian Montanaro,

²¹ Adrian Montanaro xehed illi Atlantis Sails Limited ma jafhomx u jaf biss lis-soċjeta' konvenuta u x-xogħol kellu jitlesta sat-tieni ġimgħa ta' Mejju 2020 jew 2021.

²² Adrian Montanaro xehed (3 ta' Mejju 2023) illi s-soċjeta' konvenuta qaltlu biex ma jhallashiex.

xehed huwa stess li ma kellu ebda lment dwar ix-xogħolijiet li saru fl-intern tad-dgħajsa u kien hallas għat-tapizzerija ta' ġewwa għaliex kienet ġiet tajba²³.

Fir-rigward tal-ispejjeż li s-soċjeta' konvenuta tikkontendi li ma kienetx mgħarrfa bihom, fosthom tal-foam fis-somma ta' €1,290, il-Qorti fehmet illi l-kontenzjoni tas-soċjeta' konvenuta hi fis-sens li dan kien xogħol addizzjonali li ma kienx inkluż fl-istima oriġinali. Madankollu, hija naqset milli tipproduci prova tal-istima li abbażi tagħha sar il-ftehim tal-appalt, biex turi li l-prezz tal-foam ma kienx parti mill-prezz miftiehem jew li r-rata mitluba kienet oġġla mir-rata oriġinarjament miftiehma. Jekk imbagħad toġġezzjona għall-fatt li s-soċjeta' attriċi naqset milli tgħarrafha bil-prezz tax-xogħol meħtieġ b'żieda ma' dak miftiehem oriġinarjament, dan jista' jfisser biss illi kienet b'nuqqas tagħha stess li ma talbitx stima preventiva tax-xogħolijiet addizzjonali li l-ħtieġa tagħhom inqalghet in segwitu għall-ftehim tal-appalt.

Jibqa' biss, għalhekk, il-kwistjoni dwar l-allegat xogħol ħazin fit-tapizzerija tas-sufanijiet ta' barra. Kif diġa' ngħad, Adrian Montanaro xehed li t-tapizzerija fis-sufanijiet saret b'mod li l-foam fid-dahar tas-sufanijiet kien oħxon wisq meta mqabbel mad-daqs tas-seat. Qal ukoll illi dan ix-xogħol kellu jitranga u jinbidel iżda mbagħad wasal għal ftehim mas-soċjeta' konvenuta: *“tal-Yacht Shop qalli thallasnix u bdiltha issa ergajt.”*²⁴

Kif diġa' ngħad qabel, il-fatt li s-soċjeta' konvenuta setgħet ftiehemet mal-klient tagħha biex ma jhallashiex tax-xogħol tat-tapizzerija li sar fuq barra tad-dgħajsa ma jeżeronahiex mill-obbligu kuntrattwali tagħha għall-ħlas tal-prezz tax-xogħol sakemm ma tipprovax kif imiss li dan ix-xogħol kien difettuż u ma sarx skont is-sengħa u l-arti. Madankollu, il-Qorti tosserva li s-soċjeta' konvenuta ma ressqet ebda prova kwalsiasi li x-xogħol eżegwit mis-soċjeta' attriċi sar ħazin jew mhux skont l-istruzzjonijiet mogħtija, diversament minn xogħol li ma ntgħogobx biss estetikament.

²³ Xhieda tal-4 ta' Ottubru 2023.

²⁴ Paġna 74 tal-atti tal-kawża.

Ibda biex ma ġie prodott ebda ritratt jew prova xort'oħra tad-dehra tas-sufanijiet kif imfisser minn Adrian Montanaro, biex jiġi kostatat b'mod oġġettiv illi d-dahar tas-sufanijiet tassew kien spoporzjonat mas-seat kif fisser fix-xhieda tiegħu. Jekk imbagħad li-struzzjonijiet mogħtija mill-klient kienu li d-diżinn tas-sufanijiet u t-tapizzerija kellhom ikunu identiċi għas-sufanijiet oriġinali iżda r-riżultat ma kienx konformi mal-istruzzjonijiet, ma tressqu ebda provi, inkluż provi dokumentarji, tal-istruzzjonijiet mogħtija preventivament u lanqas ritratti tas-sufanijiet bit-tapizzerija oriġinali u ritratti tax-xoġhol komplut, biex il-Qorti tista' tevalwa d-diskrepanzi lamentati – prova li kienet indispensabbli għas-suċċess tal-eċċezzjoni. Ġie prodott fl-atti biss korrispondenza skambjata *ex post facto* bejn il-partijiet fejn is-soċjeta' konvneuta ikkomunikat hi stess l-allegati lmenti tal-klient tagħha, allegazzjonijiet li bosta minnhom ma sabux il-konfort tax-xhieda tal-klient innifsu meta xehed quddiem il-Qorti.

Iżda fuq kollox, ma saritx prova kif imiss tax-xoġhol difettuż. Is-soċjeta konvenuta naqset milli tissostanzja din l-allegazzjoni bi provi konkreti u la produċiet ritratti tax-xoġhol ħażin u lanqas għabet evidenza xort'oħra tad-difetti riskontrati fit-tapizzerija. Ma hemm xejn fil-provi proċesswali li jeskludi li r-ritratti li jinsabu f'pagna 99 sa pagna 102 tal-atti tal-kawża juru tabilħaqq fl-istat li fiha kienet id-dgħajsa **qabel** ġew intrapriżi x-xoġholijiet ta' restawr u fil-fatt, ma xehed hadd dwar dawn ir-ritratti biex jispjega fejn ittieħdu, u meta. Hija mankanti wkoll il-prova ta' opinjoni esperta in materja li tiddekrivi b'mod struwit ix-xoġhol ta' tapizzerija bħala wieħed maħdum ħażin u mhux skont is-sengħa u l-arti: prova li kienet indispensabbli fuq kollox biex telimina kull dubju li l-oġġezzjoni għax-xoġholijiet kienet semplicement waħda bbażata fuq dehra u gosti.

Għalhekk mingħajr ebda prova tad-difetti allegatament riskontrati fix-xoġhol tat-tapizzerija fis-sufanijiet esterni tad-dgħajsa, u l-effetti ta' dawn id-difetti u l-ispejjeż li jinħtieġu jintefqu biex ix-xoġholijiet jiġu rimedjati jew isiru mill-ġdid, il-Qorti ma tistax tilqa' l-eċċezzjoni tas-soċjeta' konvenuta li x-xoġhol ġie eżegwit ħazin jew b'mod difettuż.

Il-prova li x-xogħol eżegwit ma jilhaqx livell aċċettabbli fl-industrja tat-tapizzerija tinkombi lis-soċjeta' konvenuta li opponiet għat-talba għall-ħlas b'din l-eċċezzjoni u kien jispetta lilha li tressaq provi tajbin u suffiċjenti biex tikkonvinci lill-Qorti li x-xogħol ta' tappizzerija tas-sufanijiet esterni tad-dgħajsa kien difettuż u mhux skont is-sengħa u l-arti. Iżda l-Qorti għandha quddiemha biss ix-xhieda tal-klient tas-soċjeta' konvenuta Adrian Montanaro li qal li ma kienx sodisfatt bil-ħxuna tal-foam tad-dahar tas-sufanijiet in kwisjoni għaliex kienet eċċessiva, liema xhieda ma giet sorretta minn ebda prova oġġettiva u materjali u l-Qorti tqis li m'hijiex biżżejjed waħedha għall-prova kif imiss tat-twettiq ta' xogħol difettuż. Fuq kollox, ma jirrizultax li kien hemm xi impediment li minħabba fih is-soċjeta' konvenuta kienet fl-impossibilita' li ġgħib prova tal-istat tat-tapizzerija ta' dawn is-sufanijiet, *multo magis* meta Karl Borg xehed illi x-xogħol eżegwit mis-soċjeta' attriċi fid-dgħajsa suppost għadha fid-dgħajsa²⁵.

Dan kollu magħdud ifisser, fiċ-ċirkostanzi, li s-soċjeta' konvenuta naqset milli tissodisfa l-oneru tal-prova illi fuq bażi ta' bilanċ ta' probabbilitajiet mill-preponderanza tal-provi, is-soċjeta' attriċi m'għandhiex jedd għall-ħlas tal-bilanċ minnha pretiż fuq ix-xogħol ta' tapizzerija għaliex ix-xogħol ma sarx utilment u skont is-sengħa u l-arti.

Konsegwentement, it-talba tas-soċjeta' attriċi għall-ħlas taż-żewġ fatturi datati 2 ta' Awwissu 2022 fis-somma komplessiva ta' €12,165.80 kompriż ix-xogħol kollu ta' tapizzerija eżegwit minnha, hija misthoqqa u għandha tiġi milqugħa.

Għal dawn il-motivi taqta u tiddeċiedi billi filwaqt li tiċhad l-eċċezzjonijiet kollha fir-Risposta tas-soċjeta' konvenuta u tiċhad ukoll l-eċċezzjoni tal-preskrizzjoni, tilqa' t-talbiet tas-soċjeta' ATLANTIS SAILS LIMITED u filwaqt li tiddikjara li s-soċjeta' THE YACHT SHOP LIMITED hija debitoriċi tagħha fis-somma ta' tnax-il elf, mija u ħamsa u sittin Euro u tmenin ċenteżmu (€12,165.80), tikkundannaha thallasha dan l-istess ammont bl-imghax mid-data taż-żewġ

²⁵ Adrian Montanaro xehed li x-xogħol ma kienx ġie msewwi – xhieda tat-3 ta' Mejju 2023.

fatturi Dok. A1 u Dok. A2, 2 ta' Awwissu 2022, u bl-ispejjeż jithallsu wkoll mill-istess soċjeta' konvenuta.

**DR. RACHEL MONTEBELLO
MAGISTRAT.**